

WOORDENBOEK VAN DE VLAAMSE DIALECTEN

UNIVERSITEIT GENT
Vakgroep Nederlandse Taalkunde
Blandijnberg 2
9000 Gent

Vragenlijst 100
SEPTEMBER 2001

INNERLIJK 1

Dialect van :(stad, dorp, gehucht, wijk),
.....(gemeente).....(prov.)

GESPROKEN DOOR :

Naam :
Geboorteplaats :
Geboortejaar :
Waar opgegroeid :
(vroeger) beroep :
In welke gemeente werd beroep uitgeoefend :
Dialect van moeder :
Dialect van vader :
Dialect van echtgeno(o)t(e) :
Ik ben naar school geweest tot jaar
Datum van invullen van vragenlijst :
Adres en telefoonnummer :
.....
.....

OPGETEKEND DOOR :

Naam :
Geboorteplaats :
Geboortejaar :
Dialect :
(vroeger) beroep :
Ik ben naar school geweest tot jaar.
Hoogste diploma :
Adres en telefoonnummer :
.....
.....

Beste medewerker/ster,

Deze vragenlijst moet dienen voor een dialectwoordenboek. Wilt u er dus zorg voor dragen dat u steeds woorden geeft die in uw dialect gebruikelijk waren of zijn. Tracht de dialectuitspraak zo goed mogelijk weer te geven. Maak u echter geen zorgen als dat soms moeilijk blijkt te zijn. Elke aanduiding, hoe onvolmaakt ook, is welkom.

Vul ook de eerste bladzijde (met naam, geboorteplaats enz.) zo nauwkeurig mogelijk in. Mogen we u vragen de vragenlijst in te vullen voor slechts één plaats en niet voor een hele streek? Na 'dialect van : ...' hoort de naam te staan van één bepaalde plaats van voor de gemeentefusies, niet de naam van een streek.

KARAKTEREIGENSCHAPPEN EN PERSOONLIJKHEIDSKENMERKEN

Beste medewerk(st)er

Met deze eerste vragenlijst over karaktereigenschappen en persoonlijkheidskenmerken begint de opvraging van een nieuw en zeer uitgebreid domein van de woordenschat, nl. alles wat verband houdt met het innerlijke van de mens. Voor het eerst gaan we bij de opvraging enigszins anders tewerk dan tot nu toe gebruikelijk was. We geven namelijk per begrip niet alleen een omschrijving, maar tussen haakjes sommen we ook (in schuine druk) een aantal dialectwoorden op die we voor dat begrip al hoorden van dialectsprekers, of aantreffen in bestaande dialectwoordenboeken. We beseffen dat het aanreiken of "voorzeggen" van woorden een gevaarlijke methode is, maar we denken dat een geheugensteuntje soms kan helpen. Het spreekt vanzelf dat er voor ieder begrip ook nog een heleboel andere antwoorden mogelijk zijn.

Wij vragen u met aandrang om bij het invullen van de vragenlijst **enkel diè woorden op te geven die in het dialect van uw woonplaats werkelijk gebruikt worden of werden**, en wel **in de betekenis die wij bedoelen**. Geef dus nooit woorden op die u elders hebt gehoord, en geef een woord uit onze lijstjes enkel dan als antwoord als het in uw dialect gebruikt wordt voor het begrip dat wij in die vraag omschrijven. Het is bovendien best mogelijk dat u in onze opsomming een woord zult opmerken dat u wel kent, maar dat in uw woonplaats een andere betekenis heeft. U zult dat woord dan terugvinden bij een verdere vraag, waar de omschrijving wèl klopt met de in uw dialect gangbare betekenis.

Ondanks de zorg die we besteedden aan het opstellen van deze vragenlijst en de volgende van de reeks, zijn er ongetwijfeld nog tekortkomingen aan. Mogelijk zijn er toch nog karaktertypes over het hoofd gezien, of werden bepaalde begrippen niet precies genoeg omschreven. Wij staan open voor alle mogelijke aanvullingen, verbeteringen en commentaar. En natuurlijk danken we u bij voorbaat hartelijk voor uw medewerking.

1 Hoe zegt u "karakter" in het dialect ? B.v. Iemand met een goed(e) of een slecht(e) (*karakter, karaktere, ...*)

A. Eigenschappen die positief gewaardeerd worden

2 Van iemand met een goed karakter zegt men dat hij/zij is. (*goed, braaf, fraai, schappelijk, schikkig, aangenaam, gemakkelijk, goedgeborstig, goed van [n]egge, goed van herte[n], wellig, ...*)

3 Van iemand die buitengewoon braaf is en goed van karakter, die geen vlieg kwaad zou doen, zegt men dat hij/zij is. (*doodfraai, inbraaf, doodbraaf, inbrave, broodgoed, goedloos, koekegoed, hertekoekegoed, ...*)

4 Zo iemand noemt men ook
(*een engel, een goede ziel, de goedheid / braafheid zelve,*

<p><i>een goede soep, ...)</i></p>	
<p>5 Voor iemand die zo braaf en zachtaardig is, dat hij/zij zich door anderen zou laten doen, kent het dialect de volgende benamingen: - voor man of vrouw: <i>(slok, djool, tjolle, ...)</i></p>	
<p>6 - voor een vrouw: <i>(brave/fraaie sloor, een braaf schaap, ...)</i></p>	
<p>7 - voor een man: <i>(goedzak, djoel, [brave] sul, [brave] tjulten, tjolten, tjolder, koekelul, godsblok, ...)</i></p>	
<p>8 Kent u een uitdrukking als "zo braaf als / (ge)lijk" om aan te duiden dat iemand heel erg braaf is? Kunt u de vergelijking aanvullen?</p>	<p>Zo braaf</p>
<p>9 Van iemand die vriendelijk en aangenaam is in de omgang, zegt men dat hij/zij is. <i>(vriendelijk, sympathiek, hartelijk, gemakkelijk, vriendtoevig, ...)</i></p>	
<p>10 Iemand die zachtaardig is en vol begrip voor anderen, en daardoor graag gezien wordt, noemt men een mens. <i>(bemindelijk, lief, liefgetal, liefgetallig, minzaam, minzaming, ...)</i></p>	
<p>11 Een kind dat bevallig is, vriendelijk en lief, noemt men een kind. <i>(pertig, fijntig, finnis, vinnig, patrijkig, kapotig, polijtig, ...)</i></p>	
<p>12 Kent u ook een zelfstandig naamwoord voor zo 'n bevallig, lief en vriendelijk kind? <i>(kadul[letje], ...)</i></p>	
<p>13 Iemand met een goed hart noemen we in het dialect "iemand die is". <i>(goed, goedhertig, goed van herte[n], godsheugdig, goedheugig, ...)</i></p>	
<p>14 Kent u ook andere woorden of uitdrukkingen voor iemand met een zeer goed hart? <i>(hij/zij heeft een hart als koekebrood, een hart van koekebrood, een gouden hart, een hart van goud, hij/zij is een zoetekoek, ...)</i></p>	
<p>15 Van een medelijdend persoon, iemand die meeleeft en meevoelt met een ander, en die zich de miserie van andere mensen van dichtbij aantrekt, zegt men dat hij/zij is. <i>(compassieus, mediatig, meelevend,</i></p>	

<i>bijpakking, ...)</i>	
16 Zo 'n medelijdend persoon noemt men ook een (<i>moederkenschalf, ...</i>)	
17 Hoe zegt u in uw dialect: "medelijden hebben met iemand"?	
18 Van iemand die meegaand is in de omgang, met wie je gemakkelijk kunt overeenkomen en die toegeeflijk genoeg is om met iedereen overweg te kunnen, zegt men dat hij/zij is. (<i>meegaand[e], inschikkelijk, soepel, gemakkelijk, gewillig, redelijk, kadullig, ...</i>)	
19 Van iemand die altijd opgewekt en blijmoedig is, zegt men: "Hij/zij is (<i>licht van geest, scherrig, ...</i>)	
20 Van iemand die wijs is en voor rede vatbaar, die bij voorbeeld in discussies altijd een redelijk standpunt inneemt, luistert naar de argumenten van anderen en zijn ongelijk kan toegeven, zegt men dat hij/zij is. (<i>raisonnabel, redelijk, wijs, rechtvaardig, schappelijk, rijpzinnig, ...</i>)	
21 Vertaal in uw dialect: "Je moet redelijk zijn in 't leven". (<i>je moet raisonnabel zijn, je moet schappelijk zijn, je moet redelijk zijn, je moet redens verstaan, je moet recht en redens verstaan, je moet alle redens plaats geven, ...</i>)	
22 Van iemand die in alle omstandigheden het nodige geduld kan opbrengen, zegt men dat hij/zij is. (<i>geduldig, verduldig, verduldzaam, patiëntig, lijdzaam, ...</i>)	
23 Hoe drukt men uit dat iemand zachtaardig is van inborst en gemoed, nooit agressief is of uitvliegt? B.v. Mijn moeder was een vrouw. (<i>gedoessige, doessige, zachte, zochte, zachtmoedige, ...</i>)	
24 Van iemand die gediensstig en hulpvaardig is, die altijd bereid is om anderen te helpen, zegt men dat hij/zij is. (<i>gedienstig, behulpig, behulpzaam, bezettig, ...</i>)	
25 Van iemand die altijd kalm en gerust is, die zich nooit opwindt, die het leven neemt zoals het komt, en die zich nooit nodeloos zorgen maakt, zegt men dat hij/zij is. (<i>gerust, kalm, gezapig, stilmoedig, ...</i>)	

<p>26 Kent u ook een zelfstandig naamwoord(groep) voor zo 'n kalme en geruste persoon ? Maak a.u.b. een onderscheid tussen uitdrukkingen die gebruikt worden voor zowel mannen als vrouwen, voor mannen alleen en voor vrouwen alleen:</p> <p>- mannen en vrouwen: (<i>een gerust hart, een hertjegerust, ...</i>)</p>	
<p>27 - enkel mannen: (<i>een geruste burger, een geruste broer, een geruste djoos, een geruste ziel, ...</i>)</p>	
<p>28 - enkel vrouwen: (<i>een gerust gat, een gat zonder zorgen, een goemoet, ...</i>)</p>	
<p>29 Van iemand die altijd tevreden is met wat hij/zij heeft, zegt men dat hij/zij is. (<i>content, ...</i>)</p>	
<p>30 Van iemand die wakker is van geest, die vlug en scherp reageert, zegt men dat hij/zij is. (<i>wakker, scherrig, gescherrig, slim, rap, kwiek, boos, olijk, vlijtig, fel, pertig, uitgeslapen, fel, adret, klibber, advijzig, avijzig, ...</i>)</p>	
<p>31 Kent u ook uitdrukkingen om zo iemand te benoemen? Gelieve te onderscheiden tussen uitdrukkingen voor mannen en vrouwen, voor mannen alleen, vrouwen alleen, en kinderen.</p> <p>- mannen en vrouwen: (<i>een rappe[n], een pertige[n], een dret, iemand die goed uitgeslapen is, ...</i>)</p>	
<p>32 - enkel mannen: (<i>rappaard, een wakkere burger, een haas, een olijkaard, een a[d]vijzigaard,...</i>)</p>	
<p>33 - enkel vrouwen: (<i>een rappe tinke, een rap ding, een pertig ding, een bette, ...</i>)</p>	
<p>34 - enkel kinderen:</p>	
<p>35 Van iemand die vlug en fijn is van begrip, die alles meteen door heeft en zich door niemand zal laten bedriegen, zegt men dat hij/zij is. (<i>neuswijs, bevattig, doorziende, rap, uivallig, vernuft, ...</i>)</p>	
<p>36 Heeft u ook uitdrukkingen waarmee zo iemand omschreven kan worden? (<i>bv. hij heeft raapsoep gegeten, hij is van de ratten geneukt, ...</i>)</p>	
<p>37 Hoe zegt u: "intelligent, begaafd met een groot verstand"? B.v. Het is niet te geloven hoe er uit zulke</p>	

domme ouders zo 'n kind is voortgekomen. (<i>slim, boos, verstandig, ...</i>)	
38 Kent u uitdrukkingen voor een intelligent iemand, iemand die begaafd is, een groot verstand heeft? (<i>hij/zij is goed ten hoofde, hij/zij heeft de kop, hij/zij is een kop(ke), ...</i>)	
39 Van iemand die heel vindingrijk is, die voor alles een oplossing weet en steeds met goede voorstellen komt, zegt men dat hij is. (<i>verzinnig, vernuftig, ...</i>)	
40 Hoe noemt u een uitbinker, iemand die anderen overtreft in talent, aanleg of kennis? B.v. Op school was hij een in wiskunde. (<i>as, krak, ...</i>)	
41 Van iemand die nooit de moed laat zinken, die ook in moeilijke omstandigheden en bij tegenslagen het hoofd niet laat hangen, maar altijd dapper voortdoet, zegt men dat hij/zij is. (<i>courageus, couragig, vroom, vrom, ...</i>)	
42 Kent u ook uitdrukkingen voor zo 'n moedig iemand? (<i>hij/zij heeft veel courage, ...</i>)	
43 Van iemand die zich door niets laat afschrikken om zijn doel te bereiken, die weet wat hij wil en recht op zijn doel afgaat, zegt men dat hij is. (<i>geassureerd, dol, hardie, fel, resoluut, ruuzeluut, asserant, astant, een deurendal, een kop[peke], onvermijd, onversaafd, ...</i>)	
44 Iemand met veel doorzettingsvermogen, die met ijver uitvoert wat hij begonnen is, en die desnoods op de tanden kan bijten, noemt men een (<i>doorzetter, doordrijver, kordate[n], aanhouder, ...</i>)	
45 Kent u ook uitdrukkingen voor een doortastend iemand, met een sterk karakter en veel doorzettingsvermogen? (<i>hij/zij heeft haar op zijn/haar tanden, ...</i>)	
46 Van iemand die trouw is aan het gegeven woord, op wie je kunt rekenen, zegt men dat hij/zij is. (<i>ter trouwe, te vertrouwen, een mens ter trouwen, een echte[n], een zekere[n], een man van zijn woord, ...</i>)	
47 Hoe zegt men in het dialect: "je woord houden"?	

<i>(van je woord zijn, maar één woord hebben, ...)</i>	
<p>48 Kent u uitdrukkingen om aan te duiden dat iemand helemaal te vertrouwen is, dat je vast op hem kunt rekenen? Zulke uitdrukkingen beginnen meestal met "je kunt" of "je mag". (<i>Je kunt er staat op maken, je kunt erop voortgaan, je kunt er boôm op maken, je kunt erop gaan, je kunt er een kerk / een toren op bouwen, ...</i>)</p>	
<p>49 Van iemand die eerlijk is, die nooit een ander bedriegt of misleidt, die zich nooit iets zou toeëigenen waar hij geen recht op heeft, zegt men dat hij is. (<i>eerlijk, juist, oprecht, ongebaard, rechtvaardig, trefs, treffelijk, ...</i>)</p>	
<p>50 Van iemand die altijd de waarheid spreekt, die geen grote of kleine leugens verzint om zich uit de slag te trekken, zegt men dat hij/zij is. (<i>eerlijk, rechtzinnig, openhartig, oprecht, ...</i>)</p>	
<p>51 Van iemand die ronduit zijn mening zegt, zonder rond de pot te draaien, zegt men dat hij is. (<i>vlakaf, effenaf, rechtaf, rechtuit, recht-voor-de vuist, recht-voor-de raap, rond, ...</i>)</p>	
<p>52 Van iemand die verdraagzaam is, ruim van opvattingen, die goed kan verdragen dat anderen een andere mening hebben of volgens andere principes leven, zegt men dat hij is. (<i>large, breed [van gedachten], ...</i>)</p>	
<p>53 Kent u andere uitdrukkingen voor zo iemand? (<i>hij/zij heeft een breed gedacht, hij/zij heeft een breed geweten, hij is / heeft een wijde mouw, ...</i>)</p>	
<p>54 Van iemand die zich wellevend gedraagt, die getuigt van opvoeding en goede manieren, zegt men: (<i>hij/zij is gemanierd, heeft goede manieren, hij/zij is manierig, hij/zij is hebbelijk, ...</i>)</p>	
<p>55 Iemand die goed zorg draagt voor zijn eigen zaken en voor die van een ander, die bijvoorbeeld iets wat hij geleend heeft altijd stipt en onbeschadigd terugbrengt, zegt men dat hij is. (<i>zorgzaam, bezorgzaamig, gedevoueed, precies, voorzichtig, ...</i>)</p>	
<p>56 Iemand die op een verstandige manier van het leven</p>	

geniet, noemt men een (<i>leevaard, levensgenieter, ...</i>)	
57 Kent u een uitdrukking voor "op een verstandige manier van het leven genieten"? (<i>verstand van leven hebben, ...</i>)	
58 Van iemand die graag onder de mensen komt, zegt men dat hij is. (<i>joviaal, sociaal, mensenzot, mensenaardig, ...</i>)	
59 of men noemt hem een (<i>een gezellig mens, een joviale tiep, een gezelschapsmens, ...</i>)	
60 Van iemand die geestig is in gezelschap, die door zijn/haar rake opmerkingen, spitsvondigheden of grappige gebaren anderen doet lachen, zegt men dat hij/zij is. (<i>geestig, kluchtig, komiek, lustig, leutig, plezant, plezantig, verzettelijk, ...</i>)	
61 Een man die graag plezier maakt, die ertoe bijdraagt dat het er in het gezelschap lustig en leutig aan toe gaat, noemt men een (<i>leutemaker, lustigaard, leutigaard, geestigaard, hanswans, ...</i>)	
62 Een vrouw met de eigenschappen van de vorige vraag, noemt men een (<i>leutemaakster, lustige, leutige, geestige, ...</i>)	
63 Van iemand met sociaal gevoel, die zich inzet voor anderen en voor de gemeenschap, zegt men dat hij/zij is.	
64 Wat zegt men in uw dialect van iemand die veel kan verduren, die zich veel laat welgevalen, die een brede rug heeft? (<i>hij/zij kan veel aarden, hij/zij kan veel verdragen, hij/zij kan veel lijden, hij/zij kan veel onderstaan, hij/zij aardt gemakkelijk iets, hij/zij heeft een brede rug, hij/zij kan tegen veel, hij/zij kan wat af, hij/zij is lijdzaam, hij/zij is verduzaam, ...</i>)	
65 Hoe zegt men in uw dialect: "verduren, verdragen"? B.v. Doe de vensters toe, want ik kan dat lawaai van de straat niet meer (<i>verdragen, aarden, harden, onderstaan, ...</i>)	
66 Van iemand die een ander graag iets gunt, zegt men dat hij/zij is. (<i>jonstig, junstig, gejonstig,</i>	

gejunstig, goedjonstig, ...)

67 Van iemand die deelt wat hij heeft, die gul en vrijgevig is, zegt men dat hij/zij is. (*mildig, meedeelzaam, genereus, gedelig, reaal, royaal, resoluut, ...*)

68 Welke uitdrukkingen kent u voor iemand die zo vrijgevig is, dat hij/zij werkelijk alles zou weggeven? (*Hij/zij zou zijn/haar hemd weggeven, hij zou zich bloot delen, hij zou zijn broek van zijn gat weggeven, ...*)

69 Iemand die van aanpakken weet, die de koe bij de horens vat, noemen we in het dialect:
- man of vrouw: (*een trekpaard, een deurendal, een doordrijver, een kordate[n], ...*)

70 - vrouw: (*een dolle/dulle, een dolle triene, een dulle bette, een felle, een wrede, een geassureerde, ...*)

71 - man: (*een dollen/dullen, een dolle bok, een dolle kerel, een fellen, een wreden, een geassureerden, ...*)

72 Iemand die zich in alle omstandigheden weet te beredderen en uit de slag te trekken, is een (*plantrekker, ...*)

73 Hoe noemt men iemand die bescheiden is, die zich niet beter waant dan anderen en nooit opschept of stoeft? Vul het juiste woord in het volgende zinnetje : Die dokter is een van de bekendste hartspecialisten van Europa, maar hij is altijd gebleven. (*eenvoudig, simpel, modest, gewoon, ...*)

74 Van iemand die rekening houdt met wat in de toekomst kan gebeuren, die op tijd zijn/haar voorzorgen neemt, zegt men dat hij/zij is. (*voorzienig, vooruitziend, ...*)

75 Van iemand die spaarzaam is, die op een verstandige manier de eindjes aan elkaar knoopt zonder daarom gierig te zijn, zegt men dat hij/zij is. (*gesparig, spaarzaam, profijtig, bendig, bedeelzaam, zuinig, voorzichtig, ...*)

76 Vul het juiste dialectwoord voor "zuinig" in de volgende zin in: In periodes van grote droogte moet je zijn met leidingwater.

77	Iemand die naarstig is, ijverig om te werken (en om geld te verdienen), noemt men een mens. (<i>generig, gesnarig, snarig, naarstig, ...</i>)
78	Iemand die alles met grote zorgvuldigheid en vakkennis verricht, noemt men een (<i>een fijne[n], een fijnoor, een finessigaard, een precieziggaard, ...</i>)
79	Men zegt van zo iemand ook wel dat hij of zij is. (<i>sekuur, sekurig, fijn, ...</i>)
80	Hoe zegt u: "ernstig zijn in spreken en handelen"? B.v. Jongen toch, je bent veel te voor je leeftijd. (<i>serieus, gestadig, stadig, ...</i>)
81	Hoe zegt u: "bereidwillig om bevelen of aanwijzingen van anderen op te volgen"? (<i>gezeggelijk, gevoegzaam, inschikkelijk, ...</i>)
82	Wat zegt u van een kind dat zonder tegenpruttelen doet wat zijn ouders en leraars vragen? B.v. Tegenwoordig zijn de kinderen niet meer zo als vroeger. (<i>fraai, braaf, gehoorzaam, gevoegzaam, bestierlijk, gezeggelijk, ...</i>)
83	Hoe zegt u: "vlug en gemakkelijk geneigd tot lachen"? (<i>goedlachs, ...</i>)
84	Iemand die graag en gemakkelijk lacht, noemt men een (<i>lachebek, lachtaart, ...</i>)
85	Kent u specifieke woorden voor een vrouw die graag en gemakkelijk lacht? (<i>lachkous, lachiederkous, ...</i>)
86	Een schalks en guitig kind noemt men een (<i>fret, pleute, plote, kreute, krote, spook, strop, schabernak, kwaperte, schermik, sporrewaan, sparwaan, ...</i>)